

Nr 215.

Ankom till riksdagens kansli den 18 juni 1946 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående dels nedläggande av driften vid Svenska skifferoljeaktiebolagets oljeutvinningsanläggningar vid Kinne-Kleva m. m., dels ock medgivande för Svenska skifferoljeaktiebolaget att teckna viss borgen jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I propositionen nr 48 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 1 februari 1946, föreslagit riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att dels medgiva Svenska skifferoljeaktiebolaget att nedlägga driften vid oljeverket vid Kinne-Kleva, dels ock medgiva bolaget att verkställa de utgifter, som kunna erfordras för nödvändiga stödåtgärder åt den friställda arbetskraften.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 214, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 15 mars 1946, föreslagit riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att — under förutsättning att driften vid oljeverket vid Kinne-Kleva nedlägges — medgiva Svenska skifferoljeaktiebolaget att på de närmare villkor som Kungl. Maj:t äger bestämma teckna borgen för lån på sammanlagt högst 1 200 000 kronor, som ett tillärnat aktiebolag med ändamål att i industriell drift framställa rostfria matbestick i Kinne-Kleva kan komma att upptaga hos affärsbank.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft följande i anledning av propositionen nr 214 väckta motioner, nämligen

dels en inom andra kammaren av herr *Stjärne* väckt motion (II: 455), vari hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att efter förnyad prövning antingen bemyndiga Svenska skifferoljeaktiebolaget att försälja bolagets anläggningar vid Kinne-Kleva eller medgiva bolaget att på de närmare villkor som Kungl. Maj:t äger bestämma teckna borgen för lån på sammanlagt högst 1 200 000 kronor, som ett tillärnat aktiebolag med ändamål att i industriell drift framställa rostfria matbestick i Kinne-Kleva kan komma att upptaga hos affärsbank;

dels en inom samma kammare av herr *Sundström* i Skövde väckt motion (II: 456), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta,

1. att som villkor för utarrendering av del av Svenska skifferoljeverkets anläggning vid Kinne-Kleva till kommanditbolaget Bröderna Wallin, Lidköping, måtte föreskrivas, att f. d. anställda vid oljeverket icke utan särskilda skäl skola vägras anställning vid den nya industrien i Kinne-Kleva;

2. att Kinne-Klevaverkets framtida administration överflyttas till ett för ändamålet bildat nytt bolag, som är helt skilt från Svenska skifferoljeaktiebolaget; samt

3. att personalens i Kinne-Kleva organisationer beredas tillfälle att genom sina representanter få sina planer och synpunkter på Kinne-Klevaanläggningens framtida gestaltning framlagda inför den utredning, som enligt propositionen skall närmare uppdraga riktlinjerna för oljeverkets anpassning till fredsförhållandena;

dels ock en av sistnämnde motionär väckt motion (II: 457), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att, därest det efter ytterligare av Kungl. Maj:t ifrågasatt utredning skulle visa sig möjligt för personalen vid Kinne-Kleva oljeverk att bilda ett bolag för upptagande av rörelse som bygger på platsens råvarubas — skiffer, kalksten och skifferaska — ställa ett belopp av högst 500 000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande dels för aktieteckning i bolaget, dels för utlämnande av lån på i motionen angivna villkor.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina framställningar, får utskottet hänvisa till motionerna.

Staten förvärvade år 1932 en på enskilt initiativ utförd försöksanläggning för oljedestillation vid Kinne-Kleva å Kinnekulle. Oljeverket, som tillkommit i första hand för att säkerställa marinens behov av flytande bränsle, omhändertohades ursprungligen av marinförvaltningen. Jämlikt medgivande av 1943 års riksdag (prop. nr 25; r. skr. nr 49) överfördes emellertid verket den 1 juli 1943 till Svenska skifferoljeaktiebolaget. Intill tiden för skifferoljeaktiebolagets övertagande av anläggningarna hade riksdagen för utbyggnad av desamma anvisat tillhoppa 11 136 000 kronor. Efter verkställda avskrivningar å de med anlåtande av anslag å kapitalbudgeten uppförda anläggningarna var Kinne-Klevaverket vid tiden för överförandet till bolaget i statsräkenskaperna redovisat till ett värde av 3 239 059 kronor 95 öre. Vid årsskiftet 1942/43 beräknades att vid anläggningen kunde utvinnas ungefär 7 000 ton olja om året.

Svenska skifferoljeaktiebolaget bildades i januari 1941 med ett aktiekapital av 15 000 000 kronor, varav staten tecknade 14 999 400 kronor. År 1942 ökades aktiekapitalet med 11 000 000 kronor till 26 000 000 kronor. Ökningen finansierades genom ett statsanslag å motsvarande belopp. Bolagets verksamhet var ursprungligen förlagd endast till Kvarntorp i Ekeby socken av Örebro län. 1943 års riksdags beslut om överförande till bolaget av anläggningen vid Kinne-Kleva innefattade, att bolagets aktiekapital ökades med 3 200 000 kronor, varvid bolaget utgav däremot svarande aktier till staten.

Utom överförandet beslöt 1943 års riksdag även att för utbyggnad av anläggningarna vid Kvarntorp och Kinne-Kleva såsom lån till skifferoljeaktiebolaget anvisa ett reservationsanslag av 25 600 000 kronor. Av beloppet av-

sågos 24 700 000 kronor för utvidgning av anläggningarna vid Kvarntorp, 500 000 kronor för omläggning av brytningen vid Kinne-Klevaverket samt 400 000 kronor för utvidgning av bostadsbeståndet vid sistnämnda verk. Syftet med lånet var att skapa ökade förutsättningar för att utvidga den totala årliga oljeutvinningen vid anläggningarna från sammanlagt 37 000 till sammanlagt 81 000 ton, varav 11 000 ton skulle falla å Kinne-Klevaverket. I sin nämnda skrivelse nr 49 framhöll riksdagen vidare, att riksdagen förutsatte såsom självklart att ett nedläggande av ettdera av de båda skifferoljeverken icke skedde utan att frågan härom underställts riksdagens prövning.

I anledning av propositionen nr 157 till 1944 års riksdag efterskänkte riksdagen (r. skr. nr 392) statslånet å 25 600 000 kronor. I samband därmed medgav riksdagen att det bokförda värdet av statens aktieinnehav finge nedskrivvas till 100 kronor. Dessa aktier voro då i statsräkenskaperna upptagna till 29 238 459 kronor 95 öre. Riksdagen godkände samtidigt vissa i propositionen föreslagna principer för prissättning å bolagets produkter.

I anledning av 1944 års riksdags beslut har bolaget i 1944/45 års bokslut använt det genom efterskänkandet av statslånet friställda beloppet av 25 600 000 kronor dels till nedskrivning av anläggningarna dels ock till utjämning av förlust, som balanserats från bolagets första verksamhetsår. I nämnda bokslut äro anläggningarna vid Kinne-Kleva upptagna till ett värde av 2 318 895 kronor 88 öre.

I skrivelse den 20 december 1944 till dåvarande statsrådet Rubbestad anmälde styrelsen för Svenska skifferoljeaktiebolaget, att styrelsen vid handläggning av många frågor av drifts-, underhålls- och investeringsnatur för de båda skifferoljeverken i Kvarntorp och Kinne-Kleva funnit, att det för fattandet av riktiga avgöranden vore nödvändigt att kunna taga bestämd hänsyn till om driften vid ettdera eller båda verken skulle uppehållas endast så länge försörjningsläget på oljemarknaden krävde detta eller om verksamheten borde planeras och ledas så som lämpligen borde ske, därest produktionen skulle fortsätta även efter kriget under en längre tid. För att möjliggöra ståndpunkts-tagande till denna fråga överlämnade bolaget jämte skrivelsen en promemoria, vari behandlades dels den dittills gångna verksamheten och de resultat, som driften vid de utbyggda anläggningarna väntades giva, sedan fullt fortfarighetstillstånd uppnåtts, dels ock de förutsättningar, som funnes att genom rationaliserings- och kompletteringsåtgärder förbättra driftsresultatet. Styrelsen framhöll i promemorian beträffande Kinne-Klevaverket, att även om man utginge från att de utbyggnader vidtoges, som enligt vad man då kände till skulle kunna förbättra driftsresultatet, och vidare valde det mest gynnsamma tillverkningsprogrammet med enbart den rikaste skiffern, erhållen genom underjordsbrytning, samt slutligen dessutom utginge från ett pris på importerad eldningsolja av åtta öre per liter, så finge man likväl en inkomst, som endast till cirka 50 procent täckte utgifterna för oljetillverkningen. Under hänvisning härtill föreslog styrelsen att driften vid Kinne-Klevaverket måtte få nedläggas, så snart försörjningsläget i fråga om flytande bränsle inom landet medgäve detta.

Över skrivelsen och promemorian avgåvos infortrade utlåtanden av överbefälhavaren, kommerskollegium, kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering och 1944 års drivmedelsutredning. Samtliga remissinstanser tillstyrkte eller förklarade sig icke hava något att erinra mot Kinne-Klevaverkets nedläggande under de av bolagsstyrelsen angivna förutsättningarna. Verkets betydelse ur beredskapssynpunkt framhölls emellertid i vissa yttranden.

I skrivelse den 14 februari 1945 underrättades bolagsstyrelsen om att regeringen delade styrelsens uppfattning att skifferoljeverket i Kvarntorp borde betraktas såsom ett normalt långtidsföretag, medan däremot driften vid Kinne-Klevaverket borde nedläggas så snart försörjningsläget i fråga om flytande bränsle medgåve detta. I skrivelsen erinrades därjämte om 1943 års riksdags uttalande i skrivelse nr 49, att ett nedläggande av ettdera av de båda skifferoljeverken icke borde ske utan att frågan härom underställts riksdagens prövning, varvid framhölls att regeringen därför i sinom tid förväntade definitivt förslag från styrelsen rörande nedläggande av Kinne-Klevaverket.

Med skrivelse den 10 januari 1946 har nu *styrelsen för Svenska skifferoljeaktiebolaget* — under hänvisning till att den situation i fråga om tillgången på flytande bränsle inom landet, som förutsattes i förenämnda skrivelse den 14 februari 1945 numera inträtt — överlämnat en av styrelsen utarbetad promemoria beträffande de ekonomiska förutsättningarna för fortsatt drift vid bolagets anläggningar vid Kinne-Kleva.

Styrelsen har i skrivelsen till en början framhållit, att ett uppehållande av driften vid Kinne-Kleva med oljetillverkning såsom huvudändamål skulle komma att medföra årliga förluster. Styrelsen anhåller därför om tillstånd att nedlägga driften därstädes. I samband därmed berör styrelsen frågan om möjligheten att förlägga annan industriell verksamhet vid Kinne-Kleva, varvid vissa delar av den befintliga industrianläggningen skulle kunna nyttiggöras.

I promemorian lämnar styrelsen en närmare kalkyl över det beräknade ekonomiska resultatet vid fortsatt drift av anläggningarna i Kinne-Kleva i nuvarande utbyggnad. Härvid har styrelsen icke medräknat ränta å det tidigare nedlagda kapitalet, ej heller avskrivningar å de anläggningar, som gjorts före beslutet vid 1944 års riksdag angående prissättningen på bolagets produkter. Styrelsen anför bland annat följande.

Om driften vid Kinne-Kleva fortsättes i samma omfattning som hittills bör man kunna räkna med att kostnaderna för oljetillverkningen efter kreditering för biprodukter per år bliva enligt nedanstående uppställning.

11 500 kbm olja à 225: 53	kronor 2 593 600
Frakt för råbensin till Kvarntorp 3 450 × 25	» 86 250
Raffineringskostnad i Kvarntorp, 3 100 × 20	» 62 000

Summa kronor 2 741 850.

För närvarande får man räkna med ett försäljningspris fritt verket av cirka 60 kr/kbm för pannbrännolja och cirka 100 kr. för bilbensin. Dessa siffror giva följande totala försäljningsvärde för oljor per år.

8 050 kbm pannbrännolja à 60 kronor	kronor 483 000
3 100 kbm bilbensin à 100 kronor	» 310 000
	<hr/>
	Summa kronor 793 000.

Förlusten per år kommer alltså att bliva 2 741 850 — 793 000 = 1 948 850 kronor eller cirka 2 000 000 kronor. Det är möjligt, att man genom direkt distribution till förbrukare, som i transporthänseende ligga väl till i förhållande till Kinne-Kleva, kan erhålla ca 80 kr/kbm för pannbrännoljan. I så fall ökas inkomsten med 161 000 kronor och förlusten minskar med motsvarande belopp till 1 787 850 kronor.

Vid angivandet av dessa förlustsiffror bör observeras, att det kommer att dröja ännu någon tid, innan tillverkningskostnaderna verkligen kunna beräknas nå det bottenvärde, som här ansetts gälla, under det att försäljningspriserna redan ligga i nivå med vad som här antagits.

Styrelsen framhåller, att styrelsen även undersökt olika alternativ med modernisering av ugnarna och med upptagande av olika slag av biproduktstillverkning, som kunde tänkas äga rum i direkt samband med skifferoljetillverkning. Styrelsen hade emellertid i samtliga fall kommit till det resultatet, att förlust icke kunde undvikas och att sålunda de nyinvesteringar som måste göras icke kunde förräntas och avskrivas på normalt sätt.

Vad härefter angår den i styrelsens skrivelse berörda frågan om möjligheten att till Kinne-Klevaverket förlägga en industriell verksamhet, som icke vore direkt avhängig av oljeframställningen erinrar bolaget till en början om följande. Personalen vid Kinne-Klevaverket omfattade vid årsskiftet 1945/46 25 tjänstemän och 340 arbetare. Ett sextiotal av arbetarna bebo egna hem. Av dessa ligga omkring 75 procent på ett avstånd av mindre än fem kilometer från verket. Vid verket finnas följande av bolaget ägda bostäder och lokaliteter, som disponeras av där anställd personal, nämligen 54 familjebostäder, 48 rum för ungarlar med 96 liggplatser och gemensamt sällskapsrum, manskapsbyggnad med tvättrum, omklädnadsrum, sjukrum och matsal, lämplig för 150 skiftgående arbetare, mindre manskapsbodar vid varje avdelning samt tvättstuga, gemensam för samtliga anställda. Vidare disponerar Kooperativa förbundet ett marketenteri för 75 på en gång spisande gäster samt en affärslokal.

Med hänvisning till dessa förhållanden framhåller bolaget, att det vore ur social synpunkt angeläget att undersöka möjligheterna att å platsen förlägga annan industriell verksamhet. Styrelsen framhåller, att styrelsen vid en undersökning härutinnan funnit att en fabrikation av stenull syntes ha utsikter att under vissa förutsättningar bliva ekonomiskt bärkraftig. Huvudförutsättningen härvidlag vore, att en kvantitet av minst 7 000 ton stenull per år kunde finna avsättning utan väsentlig nedgång av nuvarande priser. En anläggning för stenullsfabrikation vid Kinne-Kleva beräknades kosta omkring 1 765 000 kronor. Härjämte erfordrades ett visst driftkapital, varför igångsättande av en stenullstillverkning vid Kinne-Kleva torde erfordra, att ett belopp om, preliminärt beräknat, 2 500 000 kronor ställdes till förfogande. En anläggning av denna storlek beräknades kunna sysselsätta maximalt 100 man av bolagets personal.

Styrelsen har slutligen anmält, att sedan de priser som bolaget finge tillgodoräkna sig för sina oljeprodukter efter den 1 december 1945 blivit satta i relation till priset på importerad vara en vid Kinne-Klevaverket uppstående förlust icke längre kunde täckas genom överskottsmedel från driften vid Kvarntorp. Styrelsen förutsatte därför, att såväl kostnaderna för nedläggande av driften vid Kinne-Klevaverket som de driftförluster, vilka efter nämnda datum måste uppstå vid verket innan avveckling hunnit genomföras, komme att täckas genom ett särskilt anslag.

Föredragande statsrådet, som vid ifrågavarande ärendes föredragande i statsrådet anmält, att skifferoljebolagets berörda skrivelse och promemoria gjorts till föremål för remissbehandling, men att några yttranden i anledning av remissen då ej inkommit, har i statsrådsprotokollet till propositionen nr 48 för sin del vidare anfört följande.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen har riksdagen i tidigare sammanhang uttalat ett önskemål att frågan om eventuellt nedläggande av ettdera av skifferoljeverken vid Kinne-Kleva och Kvarntorp måtte underställas riksdagens prövning. De försvarsberedskapssynpunkter, som tidigare under åren talat för ett uppehållande av driften vid oljeutvinningsanläggningen i Kinne-Kleva oavsett kostnaden för framställda produkter, ha numera minskat i aktualitet. Såvitt jag kunnat förvissa mig om är importen av flytande bränslen för närvarande tillfredsställande. Med hänsyn till de i nämnda skrivelse den 14 februari 1945 gjorda uttalandena beträffande oljeverkets vid Kinne-Kleva fortsatta drift och de avsevärda ekonomiska förluster en fortsatt oljeproduktion vid Kinne-Kleva skulle medföra ansluter jag mig till uppfattningen att anläggningen snarast möjligt bör avvecklas.

I samband med en avveckling uppstå flera vanskliga problem. Det blir sålunda nödvändigt att överväga frågorna om en ny industri bör anläggas vid Kinne-Kleva, om staten bör driva denna industri eller om verket bör försäljas eller uthyras till enskilt företag, som kan driva den nya verksamheten m. m. Vidare kan ifrågasättas att medel skulle ställas till skifferoljebolagets förfogande såsom kompensation för den ökade förlust, som kan uppstå i samband med avvecklingen av Kinne-Klevaverket. Dessa och andra frågor, som sammanhånga med avvecklingen, torde få anmälas, då remissvaren å bolagets nyssnämnda skrivelse och promemoria inkommit. Redan nu må emellertid nämnas, att det av sociala skäl kan vara motiverat att bolaget vidtager åtgärder för att hjälpa den friställda arbetskraften till andra försörjningsmöjligheter. Även om det allmänna arbetsmarknadsläget för närvarande är sådant, att det icke torde behöva föreligga några större svårigheter för personalen att få annan anställning, kan nämligen behov av särskilda åtgärder uppkomma, såsom att bolaget exempelvis lämnar flyttningsunderstöd eller kompenserar de äldre arbetare vid verket, åt vilka icke kan anvisas arbete på annan ort. I den händelse arbetare, som äro innehavare av egna hem, nödgas flytta från orten kan behov uppstå av viss hjälp i samband med en eventuell försäljning av de egna hemmen. Åtgärder som dessa kunna befinnas motiverade icke blott om någon ny industri, som kan absorbera hela den nuvarande arbetsstyrkan, ej kommer till stånd i Kinne-Kleva utan även i det fall, att en sådan industri kan igångsättas. I sistnämnda fall kan det nämligen dröja så lång tid mellan nedläggandet av oljeverket och den nya industriens start, att det blir nödvändigt för arbetarna att under mellantiden skaffa sig annat arbete, eventuellt på annan ort. Jag förutsätter, att bolagets styrelse söker kontakt med regeringen därest fråga uppstår om mera omfattande stödåtgärder åt den friställda arbetskraften.

Över styrelsens för Svenska skifferoljeaktiebolaget framställning i fråga om de ekonomiska förutsättningarna för fortsatt drift vid bolagets anläggningar vid Kinne-Kleva hava efter remiss utlåtande avgivits av *kommerskollegium, statskontoret, försvarsstaben, industrikommissionen, arbetsmarknadskommissionen, länsstyrelsen i Skaraborgs län, landsorganisationen i Sverige, Sveriges industriförbund* samt *personalrådet vid skifferoljeverket i Kinne-Kleva*. Vidare ha yttranden överlämnats av kommerskollegium från *Sveriges kemiska industrikontor*, av försvarsstaben från *marinförvaltningen* samt av länsstyrelsen från *Kinne-Kleva och Husaby kommuner* samt från *landsfiskalen i Kinne distrikt*.

Flera av de hörda myndigheterna och organisationerna ha framhållit önskvärdheten av att de anläggningar, som finnas vid Kinne-Kleva på ett eller annat sätt utnyttjas även i fortsättningen. Sålunda framhåller *länsstyrelsen* den stora betydelse den industriella verksamheten i Kinne-Kleva haft för de närmast berörda kommunerna och att ett totalt nedläggande av densamma skulle få ogynnsamma återverkningar i socialt och ekonomiskt avseende för hela bygden. Länsstyrelsen påtalar vidare den kapitalförstöring, som skulle bli följden av en total nedläggelse.

Personalrådet har i sitt yttrande hemställt, att de anställda vid verket skulle få övertaga rörelsen för att driva industriell verksamhet i egen regi. De anställdas avsikt vore att producera jordbruks- och industrikalk, gasbetong och mineralull.

Statskontoret ställer sig däremot avvisande till tanken att upptaga ny industriell verksamhet i stället för den nedlagda oljeframställningen och anför i detta sammanhang följande allmänna synpunkter.

Den omständigheten att staten under en följd av år bedrivit en ur beredskapssynpunkt nödvändig industriell tillverkning torde ej kunna motivera, att staten, sedan nämnda verksamhet funnits böra upphöra, påbörjar en annan, för statens egentliga uppgifter helt främmande industriell verksamhet med uteslutande syfte att bereda viss arbetarpersonal fortsatt sysselsättning. Därest ekonomiska förutsättningar föreligga för en utvidgad stenullfabrikation inom landet, lär man kunna förutsätta, att dylik fabrikation kommer att utan särskilda åtgärder från statens sida upptagas av enskild företagare.

Kravet på att den industri som förlägges till Kinne-Kleva blir räntabel under normala förhållanden framhäves starkt av de flesta remissinstanserna. *Landsorganisationen* uttalar, under hänvisning till sin principiella inställning till frågan om statlig industriell företagsamhet, att en förutsättning för statligt engagemang i ett dylikt företag borde vara, att tillverkningskalkyler och marknadsundersökningar lämnade rimliga garantier för produktionens ekonomiska lönsamhet.

Beredskapssynpunkterna ha särskilt understrukits av de militära myndigheterna.

Försvarsstaben anser, att det med hänsyn till de goda importmöjligheterna icke förefunnes något militärt behov av att i *fredstid* upprätthålla oljeproduktionen vid Kinne-Klevaverket vare sig i nuvarande omfattning eller efter ombyggnad enligt någon av de i utredningen framlagda fyra alternativen.

Försvarsstaben anför vidare följande.

För tillgodoseende av krigsmaktens drivmedelsbehov *under avspärning och krig* måste emellertid alla inom landet befintliga resurser till fullo kunna utnyttjas. För detta ändamål vore det i och för sig önskvärt, att om- och tillbyggnad av Kinne-Klevaverket till maximal kapacitet verkställdes. Med hänsyn till de därmed förenade anläggningskostnaderna och — även vid fredstid nedlagd drift — de relativt stora underhållskostnaderna synes detta önskemål dock svårigen kunna uppfyllas.

Under dylika förhållanden måste det framlagda förslaget, att till Kinne-Kleva förlägga en fabrikation av stenull, kombinerad med en begränsad skifferbrytning och oljeutvinning för tillgodoseende av kraftbehovet härför, anses vara den lösning, som utan nämnvärd kostnad för staten kan tillförsäkra det nuvarande verket ett visst mått av beredskap i underhålls- och arbetskraftshänseende. Med utgångspunkt från att en mera omfattande oljeproduktion vid behov snabbt skall kunna igångsättas, synes det för staten vara mest fördelaktigt, om den förslagna stenullfabrikationen kunde bedrivas av Svenska skifferoljeaktiebolaget. Därest så icke skulle befinnas lämpligt, måste i samband med utarrederandet av bolagets anläggningar vid Kinne-Kleva betryggande garantier skapas för att oljeproduktionen utan onödigt dröjsmål skall kunna återupptagas i full utsträckning, varvid åt skifferoljebolaget bör uppdragas att verkställa planläggning härför.

Om oljetillverkning i större omfattning åter skulle bli aktuell vid Kinne-Kleva bör beslut då fattas, huruvida densamma skall bedrivas med tillgängliga resurser eller om en utbyggnad efter modernare principer bör äga rum.

I yttrande till försvarsstaben framhåller *marinförvaltningen* som sin åsikt, att oljeutvinningen åtminstone i viss utsträckning borde upprätthållas i fredstid i samband med exploatering av kalksten och skifferaska. Härigenom vunnas bl. a. att med oljedriften förtrogen personal stode till förfogande, därest det skulle komma i fråga att återgå till oljeframställning i större omfattning.

Som alternativ till en total driftnedläggelse har styrelsen framlagt ett förslag om upptagande av stenullfabrikation. Förslag ha också framlagts om utnyttjande av skifferaskan samt upptagande av produktion av helt nytt slag vid Kinne-Kleva.

De tekniska och ekonomiska förutsättningarna för en eventuell stenullfabrikation diskuteras av *kommerskollegium*, som efter hörande av Sveriges kemiska industrikontor finner att tillfredsställande *tekniska* förutsättningar förefinnas för att i Kinne-Kleva framställa en kvalitativt fullgod produkt. Kommerskollegium hänvisar dock till kemikontorets yttrande, varav det framginge, att den svenska fabrik, som tidigare tillverkat stenull på basis av sådan material, varmed Kinne-Kleva kalkylerar, under senare tid övergått till att använda slagg som råvara.

En av förutsättningarna för att en stenullfabrikation i Kinne-Kleva skall bli ekonomiskt bärkraftig är enligt bolagsutredningen, att en kvantitet av minst 7 000 ton per år kan finna avsättning, utan att priserna väsentligt nedgå.

Beträffande avsättningsmöjligheterna hänvisar kommerskollegium till en av kemikontoret företagen utredning, enligt vilken tillverkningskapaciteten vid de fyra förefintliga mineralullfabrikerna inom landet vore väsentligt

större än vad styrelsen antagit, varför en stenullfabrikation i Kinne-Kleva skulle komma att möta en mycket stark konkurrens från redan existerande företag. Kommerskollegium anser det tänkbart, att konkurrensen i viss mån kunde övervinnas med nya begärliga konfektionerade stenullprodukter, ehuru det vore svårt att finna naturliga förutsättningar härför beträffande en fabrik i Kinne-Kleva, vilka samtidigt icke förefunnes på andra håll.

Angående utsikterna till en vidgad användning av stenull anför *kommerskollegium* följande.

Avsättningen för högkvalificerade ändamål, d. v. s. sådana där stenullens beständighet mot värme, fukt och frätande gaser m. m. är av vikt, torde vara begränsade. För i dessa hänseenden mindre fordrande isoleringsändamål inom byggnadsindustrien torde — särskilt vid nu rådande livliga byggnadsverksamhet — förefinnas stor efterfrågan. Mineralullfabrikaten hava emellertid därvid att konkurrera med andra, prisbilliga isolerings- och fyllnadsmaterial, som ofta produceras lokalt i närheten av byggnadsplatserna och således kunna draga fördel av billiga frakter.

Kommerskollegium anser sig av anförda skäl icke kunna tillstyrka en fabrikation av stenull i Kinne-Kleva.

Industrikommissionen och *industrieförbundet* konstatera likaledes, att en betydande överskottskapacitet förefinnes hos landets mineralullfabriker. Industrikommissionen påpekar, att priserna på obearbetad mineralull sänkts med nära 50 procent sedan år 1942. I den mån en ytterligare sänkning av priserna kunde åstadkommas och en bättre vara framställas, vilket torde komma att ske genom forskning och förbättrade arbetsmetoder, skulle mineralullen helt naturligt komma att bli mera konkurrenskraftig såsom isoleringsmaterial gentemot övriga, särskilt framställda material, exempelvis träulls- och träfiberplattor. Kommissionen betonar slutligen, att några speciellt naturliga förutsättningar för förläggande av en stenullfabrikation vid Kinne-Kleva icke torde föreligga.

Sammanfattningsvis anför kommissionen, att efterfrågan för närvarande icke torde vara större än att den nuvarande produktionen kunde täcka behovet. Kommissionen ansåge det dock sannolikt, att ett ökat behov av mineralull skulle komma att göra sig gällande. I vilken utsträckning och vid vilken tidpunkt en väsentligt ökad användning av mineralull kunde tänkas uppkomma vore dock synnerligen svårt att nu bedöma.

Industrieförbundet finner det ovisst om priset på mineralull kunde sänkas så mycket att konkurrens med billigare isoleringsmateriel, såsom sågspån, aska, slagg, träfiberplattor etc kunde upptagas. Förbundet anser därför, att ytterligare undersökningar rörande avsättningsmöjligheter och försäljningspriser vore erforderliga, innan ställning kunde tagas till frågan om en stenulltillverkning i Kinne-Kleva vore ekonomiskt möjlig.

Personalrådet hänvisar till den marknadsundersökning, som företagits beträffande avsättningsmöjligheterna för mineralull, och finner dessa vara de bästa samt att tillkomsten av en fabrik för dylikt material i Kinne-Kleva icke torde komma att bli till förfång för redan befintliga företagare på området.

Ett antal välkända och välrenommerade företag — däribland Kooperativa förbundet — önskade redan nu försäkra sig om försäljningen av Kinne-Klevaverkets blivande produktion för såväl den inhemska som utländska varumarknaden.

Ett nyttiggörande av skifferaskan beröres av *kemikontoret*, som härom anför följande.

Kemikontoret har liksom bolaget den uppfattningen, att skifferaskan ej kan tillmätas något ekonomiskt värde av den storleksordningen, att det kan påverka frågan huruvida oljetillverkningen bör fortsätta eller ej. Skifferaskan är visserligen vid t. ex. tillverkningen av E-cement mer värdefull än stenmjöl o. dyl., men skillnaden uppväger ej de höga transportkostnaderna för askan från Kinne-Kleva till Hällekis.

Kemikontoret anser dock, att ytterligare undersökningar böra göras angående skifferaskans användbarhet. Om dessa skulle giva goda resultat — och detta för aska från såväl Kinne-Kleva som Kvarntorp — måste det emellertid anses mer rationellt att i första hand utnyttja askan vid Kvarntorp.

Arbetsmarknadscommissionen framhåller lämpligheten av att undersökningar verkställdes beträffande förutsättningarna för att som komplement till en industri av ifrågavarande slag få företag med helt andra tillverkningar, exempelvis verkstadsföretag, intresserade av att hyra en del av fabrikslokaler och där starta ny produktion. Tillkomsten av en sådan skulle dels ge sysselsättning åt ett antal av de arbetare, som friställdes från skifferoljeverket, dels få betydelse för ortens näringsliv och kommunens ekonomiska ställning.

De sociala konsekvenserna av en avveckling och de åtgärder från statens sida, som bliva erforderliga i samband därmed, beröras av bl. a. statskontoret, landsorganisationen och länsstyrelsen.

Statskontoret framhåller, att vid nuvarande konjunkturer på arbetsmarknaden större svårigheter icke torde behöva uppkomma att på annat håll finna sysselsättning för den lediga personalen. I den mån egnahemsinnehavare vid eventuell försäljning av de egna hemmen drabbades av förluster, borde staten träda hjälpsamt emellan. Flyttningskostnader och gratifikationer till uppsagda arbetare borde även bestridas av statsmedel. Statskontoret förutsatte emellertid, att bolaget i första hand sökte bereda de arbetare, vilka vore tillförsäkrade rätt till statlig pension, fortsatt anställning i statens tjänst.

Landsorganisationen finner det skäligt, att bolaget tillämpade jämförelsevis långa uppsägningstider, förslagsvis efter liknande bestämmelser som för krisorganens personal, samt att de avflyttade komme i åtnjutande av tillräckligt stora flyttningsbidrag, vidare att det allmänna kompenserade de ekonomiska förluster, som kunde uppkomma vid försäljningen av egnahem, samt att genom anställning vid Kinne-Kleva intjänade pensionsrättigheter skyddades i möjligaste mån. Vad anginge den personal, som bedömdes kvarstå i Kinne-Kleva för att utgöra arbetsstyrkan för en eventuell fredstillverkning men som inte kunde sysselsättas med byggnads- eller anläggningsarbete, syntes det kunna ifrågasättas, huruvida icke denna personal under övergångstiden borde erhålla lön eller viss del därav.

Länsstyrelsen framhåller, att till dess fredsindustrien uppbyggtts noggrann uppmärksamhet borde ägnas frågan om de anställdas sysselsättning, förhållanden och ekonomi. Bolagsledningen borde vid permitteringar eller avskedanden framgå med stor aktsamhet och under humant hänsynstagande till de anställda.

Beträffande möjligheten att omplacera den personal, som blir överflödig meddelar *arbetsmarknadskommissionen*, att vissa förberedande åtgärder redan vidtagits för en kommande omflyttning av arbetskraft. Sålunda hade ett ackvisionsarbete, som bedrivits genom vederbörande länsarbetsnämnd, givit till resultat, att 200 arbetare kunde erbjudas varaktiga anställningar vid metallindustriföretag inom Skaraborgs och angränsande län. Dessutom funnes anställningsmöjligheter för ytterligare 150 arbetare vid kalkbruken och för 50 vid övriga industriföretag inom länet. Slutligen hade kommissionen i samband med byggnadstillstånd till Skånska cementaktiebolaget för byggande av ny cementfabrik i Stockholms län framfört önskemål om att bereda arbetare från Kinne-Kleva sysselsättning vid fabriken såväl under byggnadstiden, som då driften kommit i gång. Skånska cementaktiebolaget hade ställt sig välvilligt till detta önskemål.

Den sålunda föreliggande utredningen är emellertid, framhåller *statsrådet*, icke tillräcklig för ett definitivt avgörande av de med avvecklingen sammanhängande frågorna. Ytterligare ingående undersökningar och utredningar äro erforderliga. Framställningen från personalrådet vid Kinne-Klevaverket bör därvid även tagas under närmare övervägande. Statsrådet anser sig sålunda för närvarande icke beredd att framlägga slutligt förslag i ämnet.

Styrelsen för skifferoljebolaget har emellertid nu framlagt två nya projekt, vilka syfta till att åtminstone i viss mån lösa förevarande sysselsättningsproblem för den närmaste tiden. Det ena projektet innebär, att bolaget skulle till ett företag i Lidköping uthyra ett av ugnshuset jämte vissa andra lokaler vid Kinne-Klevaverket för framställning ur halvfabrikat av matbestick av rostfritt stål. I samband därmed skulle bolaget ikläda sig visst borgensansvar för detta företag. Det andra projektet avser att bolaget skulle till ett under bildning varande bolag utarrendera cirka två tunnland av skifferoljebolagets mark för anläggande av en fabrik för tillverkning av mellanväggsplattor med skifferaska som råmaterial.

Förhandlingar om igångsättande av framställning ur halvfabrikat av matbestick av rostfritt stål i Kinne-Kleva ha av skifferoljebolaget upptagits med kommanditbolaget Bröderna Wallins nysilverfabrik i Lidköping. Sistnämnda bolag driver sådan produktion sedan år 1930. Rörelsen hade till en början blygsam omfattning men har efter hand utvecklats. Under det senaste året har kommanditbolagets verkstad i Lidköping undergått en betydande utvidgning och i samband därmed har arbetsstyrkan ökat. För närvarande råder mycket stor efterfrågan på rostfria matbestick.

De ineliggande beställningarna hos kommanditbolaget äro av sådan storleksordning att bolaget med nuvarande produktionskapacitet icke kan effektivt utsträcka dem i full utsträckning. Delägarna i bolaget ha därför undersökt möjligheterna att utvidga bolagets verksamhet. Då den stora efterfrågan icke med säkerhet kan förväntas fortvara längre tid än de närmaste två åren, har en förhyrning av ändamålsenliga lokaler synt vara den lämpligaste utvägen för att snabbt åstadkomma den tilltänkta utvidgningen. Utförda undersökningar ha visat, att ett av skifferoljebolagets ugnshus vid Kinne-Kleva skulle efter en mindre ombyggnad lämpa sig för den planerade fabrikationen.

I en till chefen för handelsdepartementet ställd, den 11 mars 1946 dagtecknad skrivelse har styrelsen för skifferoljebolaget redogjort för de förhandlingar som förts mellan representanter för skifferoljebolaget och företrädare för kommanditbolaget. Enligt skrivelsen beräknas ombyggnaden av ugnshuset taga en tid av omkring tre månader. Därunder skulle omkring 20 arbetare kunna sysselsättas med ombyggnadsarbetena. Vid driftens igångsättande beräknas omkring 40 arbetare få sysselsättning. Efterhand som driften utvidgas skulle antalet arbetare ökas. Då verksamheten vid anläggningen nått full omfattning, vilket förväntas vara förhållandet omkring fem månader efter igångsättandet, skulle enligt beräkningarna omkring 190 arbetare vara sysselsatta vid den egentliga fabrikationen. Härtill skulle komma omkring 10 kontorister samt 30 manliga och kvinnliga hjälparbetare för lagerarbeten och dylikt.

Styrelsen uttalar i fortsättningen följande.

För närvarande uppgår arbetareantalet vid skifferoljebolagets anläggningar i Kinne-Kleva till cirka 280 man. Det torde icke bereda svårigheter att skaffa sysselsättning på annat håll för den personal, som icke skulle absorberas av den nya fabriksrörelsen, varför sysselsättningsproblemet, om en uppgörelse kan komma till stånd med kommanditbolaget, därmed skulle kunna vinna sin lösning. De arbetare och tjänstemän, som äga egna hem, skulle under alla förhållanden kunna beredas möjlighet att kvarstanna. För dem som icke äga egna hem men som likväl få anställning finnas bostadsmöjligheter i skifferoljebolagets bostäder.

Ur beredskapssynpunkt med hänsyn till oljeproduktionen kommer den nya fabrikationen icke att verka störande. Om oljetillverkningen åter skall sättas i gång, måste det nämligen betraktas som riktigt att först ombygga det ugnshus, som icke skulle uthyras, på ett sådant sätt, att den två- till tredubbla kvantiteten skiffer mot vad nu är förhållandet kan underkastas torrdestillation enbart i detta ugnshus, d. v. s. så stor kvantitet som överhuvud taget kan framtagas med nu befintliga anordningar. Skulle en utökning utöver detta av oljeproduktionen bliva aktuell, kan även det uthyrda ugnshuset åter iordningställas för oljeproduktion på kortare tid än som erfordras för en utökning av skifferbrytning i häremot svarande utsträckning. Någon inverkan i övrigt på förutsättningarna för verkets betydelse ur beredskapssynpunkt torde icke kunna befaras som en följd av att de nämnda lokalerna uthyras för ifrågasatt ändamål.

Därest en överenskommelse kunde komma till stånd, uttalas i skrivelsen vidare, skulle delägarna i kommanditbolaget — fabrikören Einar Wallin, herrar Folke Wallin, Gösta Thunblad och Nils Lind — ävensom advokaten

Gunnar Bäck bilda ett aktiebolag, som skulle träffa överenskommelse med skifferoljebolaget om förhyrning av vissa lokaler vid oljeverket i Kinne-Kleva och upptaga den planerade framställningen av matbestick.

Beträffande finansieringen av det nya bolagets verksamhet anföres i skrивelsen bland annat följande.

För att igångsätta tillverkningen behöver det nya bolaget ett anläggnings- och rörelsekapital på sammanlagt 1 320 000 kronor. Av denna summa täckes 100 000 kronor av det nya bolagets tilltänkta aktiekapital, medan återstående 1 220 000 kronor skulle anskaffas genom lån i affärsbank. För att göra erforderliga investeringar och för att igångsätta och uppehålla driften ställer intressenterna i det nya bolaget som villkor, att skifferoljebolaget tecknar borgen upp till 1 200 000 kronor för nämnda lån, varvid emellertid en var av det nya bolagets stiftare skall teckna underborgen, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld för den förlust, som skifferoljebolaget kan komma att lida på grund av sin borgensförbindelse. Det nya bolaget skall därjämte till skifferoljebolaget överlämna förlagsinteckning i det nya bolagets förlagsegendom till belopp, motsvarande borgensförbindelsen. Skifferoljebolagets borgen skulle i första hand begränsas till 1 000 000 kronor, dock att borgen skulle kunna utökas med ytterligare 200 000 kronor, därest det skulle uppstå svårigheter för det nya bolaget att täcka sitt överskjutande kapitalbehov på annat sätt.

Det lån, som det nya bolaget kommer att upptaga, skall slutamorteras inom loppet av två år och tre månader efter driftens igångsättande, vilket beräknas ske omkring den 1 juli 1946, under förutsättning att överenskommelse kan träffas före nästkommande 1 april. Man bör alltså kunna räkna med att skifferoljebolagets borgen bortfaller den 1 oktober 1948.

Med hänsyn till vikten av att snabbt kunna igångsätta driften för att utnyttja den rådande konjunkturen och för att på snabbast möjliga sätt kunna bereda personalen fortsatt arbete, har kommanditbolagets representant framhållit betydelsen av att statsmakterna i görligaste mån medverka till att viss maskinell utrustning, företrädesvis elektriska motorer, kan erhållas med förtursrätt.

Vidare har förutsatts, att det nya bolaget skulle få rätt till och även tilllämpa s. k. fri avskrivning beträffande sina anläggningar i Kinne-Kleva, så att inom loppet av de två första åren dessa anläggningar helt kunna nedskrivnas. Dels skaffas härigenom förutsättningar för fortsatt drift, då konjunkturen blir mindre gynnsam, dels måste det utgöra en garanti för att det nya bolaget skall kunna fylla sina åtagna förpliktelser, om uppkommen vinst helt användes för sådant ändamål.

Styrelsen hade, uttalar styrelsen vidare, granskat kalkylerna för det nya bolagets verksamhet och funnit att dessa förefölle väl grundade och att stora förutsättningar funnes för att de skulle visa sig hållbara. Det funnes sålunda god anledning att utgå från att det nya bolaget skulle slutamortera sina lån under den planerade amorteringstiden. På grund av det anförda hemställde styrelsen om rätt att teckna borgen för det nya bolagets lån till ett belopp av högst 1 200 000 kronor på de närmare villkor som angivits i skrивelsen.

Vid skrивelsen har styrelsen fogat ett förslag till hyresavtal mellan skifferoljebolaget och det nya aktiebolaget. Förslaget upptager bl. a. följande bestämmelser.

Det nya aktiebolaget skall av skifferoljebolaget förhyra ett ugnshus samt en manskapsbyggnad jämte garage för två bilar för tiden till den 1 oktober 1948. Hyran skall utgöra 10 000 kronor per år. Därest hyresavtalet förlänges efter nämnda tidpunkt, skall hyra utgå med fördubblat belopp. Det nya aktiebolaget skall äga befogenhet att förändra ugnshuset så att detsamma blir lämpligt för bolagets verksamhet; dock skall skifferoljebolagets godkännande inhämtas i god tid före ändringsarbetenas påbörjande. Ändringarna skola bekostas av det nya aktiebolaget. Detta bolag skall för sin industriella verksamhet, i den mån så är möjligt med hänsyn till vederbörandes lämplighet för bolagets verksamhet, anlita arbetare och övrig personal, som äro bosatta i Kinne-Kleva och som ha eller haft anställning hos skifferoljebolaget. Vidare skola de hos det nya aktiebolaget anställda arbetare, som nu ha bostäder i skifferoljebolagets fastigheter i Kinne-Kleva, vara berättigade att förhyra de av dem innehavda lägenheterna till den hyra, som för närvarande utgår. I händelse skifferoljebolaget på grund av krig, importavspärning eller annan orsak ålägges upptaga oljetillverkning i Kinne-Kleva av sådan omfattning att den uthyrda ugnbyggnaden behöver tagas i anspråk därför, skall hyresavtalet omedelbart upphöra att gälla. Hyresgästen skall i så fall omedelbart lämna lokalerna.

Det andra av styrelsen för skifferoljebolaget framlagda projektet avser såsom förut nämnts utarrendering till ett under bildande varande bolag av cirka två tunnland av bolagets mark för anläggande av en fabrik för tillverkning av mellanväggsplattor med skifferaska som råmaterial. Skifferoljebolaget har med en företrädare för det ännu icke färdigbildade bolaget, advokaten Pontus Svinhufvud, träffat ett preliminärt arrendeavtal. Det årliga arrendet har bestämts till 20 öre per kvadratmeter. Det nya bolaget har i avtalet tillerkänts rätt att av skifferoljebolaget inköpa skifferaska samt kalksten till ett pris av en krona 10 öre per kubikmeter. Avtalet innehåller vidare en bestämmelse att det nya bolaget skall anlita arbetskraft, som är eller varit anställd hos skifferoljebolaget. Det beräknas att 30 arbetare skola kunna sysselsättas vid det nya företaget. Därest avsättningsmöjligheterna för företagets produktion skulle visa sig gynnsamma, avses emellertid verksamheten skola utvidgas till sådan omfattning, att arbetsstyrkan kan ökas till 80 arbetare.

Föredragande statsrådet har i propositionen nr 214 för egen del anfört följande.

De av skifferoljebolaget nu framlagda två projekten om igångsättande av nya industrier vid Kinne-Kleva synas vara ägnade att åtminstone i viss utsträckning undanröja de svårigheter, som komma att uppstå för de anställda vid oljeverket, därest oljedriften nedlägges.

Om planen på anläggande av en fabrik för tillverkning av mellanväggsplattor förverkligas, skulle till en början ett antal arbetare kunna få sysselsättning vid uppförandet av fabriken. Arbetet därmed torde icke taga någon längre tid i anspråk. Sedan driften kommit i gång, skulle omkring 30 arbetare komma att kontinuerligt sysselsättas vid fabriken.

Det tilltänkta företaget för framställning av rostfria matbestick skulle under den tid av tre månader, som arbetena med omändring av ugnshuset väntas taga i anspråk, sysselsätta omkring 20 arbetare. Därefter beräknas arbetsstyrkan skola utökas successivt till 190 arbetare vid full verksamhet, som torde kunna uppnås omkring fem månader efter driftens igångsättande. Ytterligare beräknas 10 kontorister samt 30 manliga och kvinnliga hjälparbetare kunna beredas arbete vid full drift. Jag har förvissat mig om att de löner, som det nya företaget kommer att erbjuda de anställda, ligga på samma nivå som de vilka utgå vid skifferoljebolaget.

Därest de nya företagen kunna igångsätta de erforderliga byggnadsarbetena inom den närmaste tiden och dessa kunna genomföras enligt beräkningarna, skulle i november 1946 sammanlagt närmare 250 arbetare vara sysselsatta vid de planerade industrierna. Detta skulle betyda att flertalet av skifferoljebolagets nuvarande personal skulle kunna stanna kvar i Kinne-Kleva efter nedläggningen av oljedriften. För en del av arbetarna skulle det dock bli nödvändigt att under sommaren taga tillfälliga arbeten på annat håll.

Risk föreligger visserligen för att framställningen av matbestick kommer att inskränkas eller nedläggas redan efter en tidrymd av omkring två år. Om så skulle ske, skulle emellertid genom igångsättandet av fabrikationen vinnas en tidsfrist, varunder mera ingående undersökningar angående den framtida verksamheten vid Kinne-Kleva skulle hinna verkställas. Jag har för avsikt att snarast föranstalta om fortsatta sådana undersökningar.

Skifferoljebolagets förslag om uthyrning av vissa av oljeverkets lokaler innebär sålunda stora fördelar med avseende på sysselsättningsproblemen för de vid verket anställda. Förslagets förverkligande skulle även medföra reducerade utgifter för statsverket, bl. a. därigenom att hyresinkomster komma att inflyta till skifferoljebolaget. Vidare erbjudes genom förslaget ett tillfälle för en expanderande industri att utnyttja redan befintliga anläggningar och bostäder, varjämte tillgång beredes till arbetskraft, som efter kort omskolning kan förväntas bli effektiv. Även ur beredskapssynpunkt är förslaget tillfredsställande i så måtto, att oljedriften relativt snabbt kan återupptagas om så skulle erfordras.

För att förslaget skall kunna genomföras erfordras emellertid att skifferoljebolaget åtager sig borgensgaranti för det nya företags lån. Skifferoljebolagets borgensansvar skulle i första hand avse ett belopp av 1 000 000 kronor. Under vissa förutsättningar skulle borgensansvaret utsträckas till att omfatta ett ytterligare belopp av 200 000 kronor. Genom de villkor, som uppställts för borgensåtagandet, torde de ekonomiska risker som skifferoljebolaget sålunda skulle ikläda sig få anses relativt begränsade, därest icke helt oförutsedda händelser skulle inträffa. Jag anser mig därför kunna förorda, att skifferoljebolaget medgives rätt att teckna borgen för det nya företags lån till ett högsta sammanlagda belopp av 1 200 000 kronor. Frågan torde böra underställas riksdagens prövning. Det synes emellertid lämpligt att till Kungl. Maj:t överlämnas att bestämma de närmare villkoren för borgensåtagandet.

Även det av skifferoljebolagets styrelse framlagda projektet om uthyrning av mark för anläggande av en fabrik för tillverkning av mellanväggsplattor bör enligt min mening förverkligas. Härför torde dock icke erfordras medverkan av vare sig Kungl. Maj:t eller riksdagen.

Flottans skifferoljeverk vid Kinne-Kleva tillkom år 1932 såsom en försöksanläggning för skifferoljedestillation. Samordnandet år 1943 av skifferoljeverket med den av Svenska skifferoljeaktiebolaget bedrivna verksamhe-

ten vid Kvarntorp motiverades av behovet av intensivare oljeutvinning från de båda verken under dåvarande importsvårigheter. I samband med beslutet härom uttalade riksdagen, att ett nedläggande av ettdera av de båda skifferoljeverken icke borde ske utan att frågan underställts riksdagens prövning.

Då till följd av ökade importmöjligheter tillgången på flytande bränsle inom landet numera kommit i ett avsevärt gynnsammare läge, synes utskottet en fortsatt oljeproduktion vid Kinne-Kleva icke vara av sådan angelägenhetsgrad, att det kan anses motiverat att driften därstädes i fortsättningen uppehålls.

Visserligen gäller för skifferoljeverken vid såväl Kvarntorp som Kinne-Kleva, att de gå med förlust. Då emellertid organisationsarbetet för att uppnå en ekonomiskt bärkraftig drift icke hunnit avslutas och förutsättningarna för en oljeutvinning torde vara störst i Kvarntorp, synes utskottet ett nedläggande av Kinne-Klevaverket ligga närmast till hands.

Utskottet är därför berett tillstyrka Kungl. Maj:ts i propositionen nr 48 framlagda förslag, att anläggningen i fråga avvecklas.

Enligt vad som i ämnet upplysts omfattade oljeverkets personal vid årsskiftet 1945/46 25 tjänstemän och 340 arbetare. Ett sextiotal av arbetarna innehade egna hem. Vid ett nedläggande av driften är det därför enligt utskottets mening ur social synpunkt betydelsefullt, att verkets åtminstone mera fasta personal beredes annan sysselsättning. Det synes därför önskvärt, om annan industriell rörelse därstädes kunde påräknas efter oljetillverkningens inställande. De anordningar, som finnas vidtagna vid Kinne-Kleva torde, såvitt utskottet kan finna, erbjuda vissa fördelar för industri-företag att där påbörja en ny verksamhet.

I propositionen nr 214 hava olika möjligheter undersökts för att förverkliga en dylik plan. Övervägandena härutinnan hava utmynnat i förslag från Kungl. Maj:ts sida, att staten genom Svenska skifferoljeaktiebolaget skulle teckna borgen åt kommanditbolaget Bröderna Wallins nysilverfabrik i Lidköping, som skulle hava till ändamål att i ett av Kinne-Klevaanläggningens ugnshus tillverka matbestick av rostfritt stål. Vidare har föredragande statsrådet anslutit sig till framlagt projekt om utarrendering av viss del av skifferoljeaktiebolagets mark vid Kinne-Kleva till ett under bildande varande bolag för anläggande av en fabrik för tillverkning av mellanväggsplattor med skifferaska som råmaterial. Härjämte må nämnas, att personalrådet vid Kinne-Klevaverket gjort framställning om att de anställda vid verket måtte få övertaga rörelsen för att driva industriell verksamhet i egen regi.

Kungl. Maj:ts ovanberörda förslag bygger såsom antytts på den förutsättningen, att skifferoljeaktiebolaget även i fortsättningen skulle utöva förvaltningen av Kinne-Klevaverket. Utskottet vill häremot framhålla, att då verket år 1943 överfördes till skifferoljeaktiebolaget denna åtgärd vidtogs i syfte att intensifiera oljetillverkningen. Då nu avsikten är att till Kinne-Kleva förlägga annan industriell verksamhet, finner utskottet mindre ändamålsenligt att denna nya verksamhet göres beroende av skifferoljeaktiebolaget. Där-

est Kungl. Maj:t icke skulle vara beredd att omedelbart vidtaga ändring härutinnan, synes under en övergångstid nuvarande anordning kunna få bestå.

Det hade givetvis varit önskvärt, därest åtgärder redan nu kunnat vidtagas i syfte att på längre sikt lösa sysselsättningsproblemet för den vid Kinne-Klevaverket anställda personalen. Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget är nämligen i angivna hänseende mindre tillfredsställande, då, såsom statsrådet även framhållit, risk föreligger att ifrågavarande fabrikation av matbestick kan komma att nedläggas redan efter en tidrymd av omkring två år.

Utskottet har vid sina överväganden i ärendet kommit till den uppfattningen, att frågan om ett mera permanent och ekonomiskt försvarligt utnyttjande av anläggningarna vid Kinne-Kleva bör ytterligare undersökas på grundval av de förslag, som redan föreligga och under utredningens gång kunna framkomma. En dylik utredning bör lämpligen ske under kontakt med personalrådet vid Kinne-Klevaverket. Den föreslagna fabrikationen av matbestick synes i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag böra komma till stånd, varvid Kungl. Maj:t bör äga ikläda staten borgensgaranti för lån på sammanlagt högst 1 200 000 kronor, som det nya företaget kan för ifrågavarande ändamål komma att upptaga hos affärsbank.

Även om en ny industri skulle igångsättas vid Kinne-Kleva blir sysselsättningsproblemet därvid icke omedelbart löst vid oljetillverkningens inställande. Under mellantiden böra, såsom statsrådet i propositionen nr 48 förutsatt, nödvändiga stödåtgärder vidtagas åt den friställda arbetskraften. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga dylika åtgärder. Med anledning av vad som motionsvis anförts vill utskottet framhålla, att det ligger i sakens natur, att den nuvarande personalen vid oljeverket icke utan särskilda skäl skall vägras anställning vid den nya industrien.

De i ämnet väckta motionerna torde, såvitt de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan anført, icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

- I. att riksdagen må
 - a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva Svenska skifferoljeaktiebolaget att nedlägga driften vid skifferoljeverket vid Kinne-Kleva;
 - b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga nödvändiga stödåtgärder åt den genom skifferoljeverkets nedläggande friställda arbetskraften;
 - c) medgiva, att staten må på de närmare villkor, som Kungl. Maj:t äger bestämma, iklädas betalningsansvar för lån på sammanlagt högst 1 200 000 kronor, som ett tillärnat aktiebolag med ändamål att i industriell drift framställa rostfria matbestick i Kinne-Kleva kan komma att upplaga hos affärsbank;

II. att motionerna II: 455, II: 456 och II: 457, såvitt de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 18 juni 1946.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Lindström, Bäckström, Karl Andersson, Mannerskantz, Gustaf Karlsson, Ekströmer, Johan Eric Ericson, Gustav Emil Andersson* och *Ivar Persson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Ward, Falla, Bergström, Rubbestad, Mårtensson, Lindholm, Holmström, Boman* i Kieryd och *Thapper*.
